

HAZIRLIYAN: HİLMİ RİT

Musikimize senelerce büyük hizmetleri dokunmuş, bu alanda memleketimizde yetişmiş ender kıymetlerden muhterem ve hassas bir hanımefendi. Şimdi köşesinde sâkin bir hayat sürüyor.

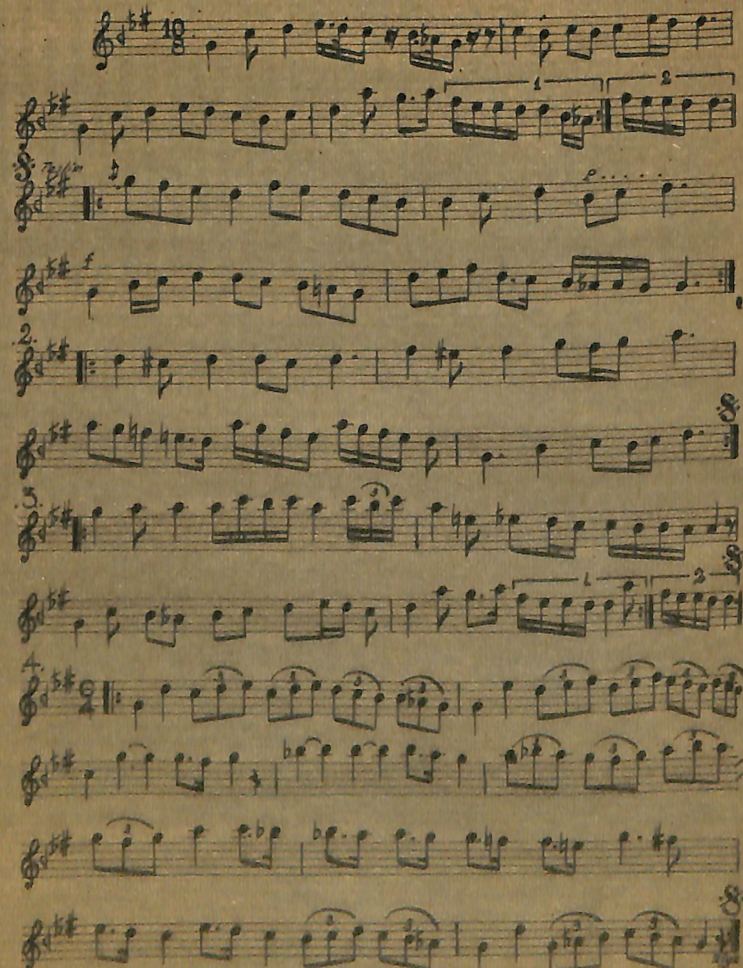
ENİSE CAN

ENİSE CAN

SUZINAK SAZ SEMAİSİ

Aksak Semal

Enise Can

(İkinci defa herer ağır olacak.)

TÜRK müziğine yarım asırdan fazla hizmet etmiş, sayısız talebe yetiştirmiş çok kıymetli bir sanatkar: Kemani Enise Can.

Hölen Çiftahavuzlardaki evinde âsude bir hayat geçiren kıymetli sanatkarla karşı karşıyayım:

«Sanat hayatınız ve birkaç hatıra?»

«1896 senesinde İstanbul'da doğmuşum. Küçük bir dükkân ile, maişetini temin eden mütevazı bir ailenin evladı idim. Sekiz yaşında iken ilk olarak, redingotu, karakter ve iç âlemiyle tam bir İstanbul efendisini temsil eden ve Kadıköy semtinde ut, keman dersleri veren Setrak efendiden keman dersi almaya başladım. İki sene aralıksız olarak istifade ettim. Küçük usulleri keman çalarken ayakla vurdurmak suretiyle öğretir, darb ve notlarını bu metotla sindire sindire hazmettiren unutulmasına veya zühul edilmesine imkân bırakmayacak bir kudretle kavramama yardım ederdi. Temel tahsilimi teşkil eden bu derslerden çok faydalandım. Bu temel bütün sanat hayatımda en kuvvetli bir beton gibi üzerine kurmaya çalıştığım binaya esas teşkil etti, kendisini rahmetle yâd etmeyi borç bilirim.

Müteakiben bir sene kadar halen hayatta bulunan Oresti Çalapatani'den alfranga piyano dersi aldım, bundan başka hoca olarak ders aldığım kimse yoktur. Eğer bir kıymet ifade ederse müteşebbatım tamamen kendi emeğimin mahsulüdür. Şunu inkâr etmemek gerekir ki, başta üstadım Ali Rifat Çağatay olmak üzere Zekâi Dedezade Hafız Ahmet, Rauf Yekta, Beylerbeyli hoca Ziya beylerle, Vaşington Sefiri Ziya Paşa ve kudretli bir notacı olan Leon Hancıyan efendiden senelerce istifade ettim. Bu üstatlar arasında kendilerinin her türlü müzaheret ve teveccühleriyle büyük usul-

leri tetkik, tatbik ve bilhassa nota ile telifine çalıştım. Ayrıca ut çalmayı, hocasız olarak kendim öğrendim.

Bugünkü konservatuvarın nüvesini teşkil eden Darülelhan'ın Çağaloğlu'ndaki ilk teşekkülünde istihdam edilmek üzere imtihanla eleman alınacağı bir gazetede ilân edildi. Ben de bilgimi ilerletmek emeliyle müracaat ettim, yukarıda isimlerini saydığım ve daha birçok üstatlar huzurunda yapılan imtihanda muvaffak oldum ve kemani olarak kabul edildim. Bilâhara kendilerinden gördüğüm pek kıymetli teveccüh üzerine ser sazende olarak vazifelendirildiğim tebliğ edildi. Buradaki üstatlardan bir hayli feyz aldım, bir müddet sonra sihhî sebeplerle ayrılmam icabetti. Ayrıldığım zaman bir diploma mahiyetinde olmak üzere tasdikname verdiler.

Bu meyanda hevesli ve istidatlı bulduğum öğrencilere ut ve keman dersleri vermeye de başlamıştım. Hocalığım sırasında üç dört sene kadar Dolmabahçe Sarayında sultan, prenses ve hanımlara ders verdim. 1919 senesinde Kadıköyde teşkiline teşebbüs edilen Şark Musiki Cemiyetine müessis âza olarak intisap ettim. Cemiyetin devamı müddetince Hoca Ziya, Hafız Ömer, Leon Hancıyan beylerden fasıllar meşkettim. Bir sene sonra fakî davat üzerine üstadım Ali Rifat Çağatay cemiyete dahil olarak riyaseti deruhte etti. Bu tarihten sonra mesaimizin semeresini almak ve bunu halka da ilân etmek gayesiyle konser hazırlıklarına başladık. İlk konserimizi merhum tamburî Cemil Beye ithaf ettik. Konseri, merhumun tamburunu, siyah tüllerle bezenmiş olarak sahnede bir masanın üzerine koyduk ve tamburî Cemil ihtifali namıyla Kadıköyde Hâle Sinesmasında Ali Rifat Çağatay riyasetinde verdik.

Konser kadromuz, Ali Rifat Bey şeffi-

ğinde, Gazi Osman Paşazade Cemal Bey piyano, Arapzade Cevdet Bey armonyum, Cemil Bey merhumun yakın akrabalarından tamburi Hikmet Bey, tamburi Âtîf ve Hâfîf Beyler, tamburi Faize Hanım, sine kemani merhum Nuri Bey, kemençevi Kemal Niyazi Seyhun, keman olarak da ben ve Faik Bey, kanuni Nezîhe Hanım, udî Hayriye ve Rana Varoğlu Hanımlar ve şimdi hatırlıyamadığım diğer amatör sazende arkadaşlarla, Münir Nurettin Selçuk, Kaşığıyarık Hüsamettin, Arap Cemal, Suat Orfi Beylerle Zahide Hanımdan teşekkül etmiştim. Cemiyetimiz bu kadrosu ile emri hayra tahsis edilmek üzere her sene en az dört, beş konser verirdi.

Bu arada Şark Müsiki Cemiyetinde bulunduğum sıralarda bir hâtıramı nakledeyim: Gene emri hayra tahsis edilmek üzere Şehzadebaşındaki Ferah tiyatrosunda verdiğimiz bir konserden gece geç vakit motorla Kadıköye dönüyorduk. Ne fîs bir yaz gecesi, hava da mehtaplı olduğu için arkadaşlar çalıyor ve söylüyorlar. Bir müddet sonra hâlâ Kadıköye gelmediğimizi gören şefimiz Ali Rifat merhum sağına, soluna bakıp, Fenerbahçeyi geçip Adalara doğru gitmekte olduğumuzu görünce telâşla kaptana doğru dönerek şöyle seslendi: 'Aman eviâdim neraya gidiyoruz, çoktan geçmişiz Kadıköyü...' ehlidil bir Karadeniz çocuğu olan kaptan kendi lehçesiyle 'Ben aklıma kaçırmadım. Böyle sazi ve sözü bir daha nerede butup da dinliyeceğim, sabaha kadar gezdireceğim sizi...' diye cevap vermişti.

Meşgalemin fazlalığı yüzünden Şark Müsiki Cemiyetinden ayrıldım. Bir müddet sonra Ali Rifat Çağatay piyanist olarak yetmiş bulunan kardeşim Fulya Akaydın'ı da beraber alarak Türk Müsiki Ocağı'nı kurdu. Orada da müessis âza olarak mesaiye başladım. Sanat hayatımın ve bilhassa bugünkü saadetimin kaynağı olan bu ocakta çok tatlı, zevkli ve herkese nasip olmanın, halen hürmet ve iştihakla yadettiğim pek güzel hâtıralarım ve müsiki hayatım vardır. Türk Müsiki Ocağı âzasından olan ve bugüne kadar 38 senedir, saadetli bir ömür sürdüğüm zevcim Fahri Can'la bu tarihte evlendim ve düşünümüz bu cemiyet binasında yapılmıştır. Zevcim, zamanın sayılı hanende ve bestekârlarından olan Tophaneli Sabri Bey'in oğludur.

Herkese nasip olmanın hâtıralara gelince: Muhtelif vesilelerle topluluk ve sohbetlerinde bulunmakla bahtiyar olduğum edip ve şairlerin cihan değerindeki nükte, münakaşa ve münazaralarına şahit olmamdır. Meselâ, Ali Rifat Çağatay, kayınpederim Sabri Bey merhumla son derece muhabbetle sevişirlermiş. Bu muhabbetin, bir nişanesi olmak üzere zevcim Fahri Can'a ithafen lâtiye müsikisi olarak davul havasını bestelemiştir. Eserde birçok sükküt işareti olduğundan 'Bütün sazlar durur, davul solo olarak çalmaya devam eder, bu suretle hanımını susturmuş olursun' diye de zevcimle lâtiye etmişti.

Bu eser vesile ittihaz edilerek cemiyetçe bir davet yapıldı. Bu davete icabet edeceklerin aynı zamanda hakem heyetini teşkil edeceği ve heyet huzurunda zevcimın davuldan imtihan olacağı bize tebliğ edildi. Hakem heyeti şu zevattan mürekkepli ve hepsi de davete icabet etmişlerdi: Abdülhak Hâmit, Süleyman Nazif, Mehmet Âkif, Şerif Cafer Paşa, Samih Rifat, Faruk Nafiz ve daha isimlerini hatırlıyamadığım bazı şairler... Biraz evvel herkese nasip olmayan hâtıralarımdan bahsetmiştim. Yurdun bu kadar güzide edip ve şairlerini bir arada görüp onların sohbetlerinde bulunmak herkese nasip olur mu? Siz takdir ediniz. Bu arada bir hâtıramı nakletmeden geçemiyecem: Daüssıla eseri

Tepebaşı tiyatrosundaki bir konserimizde çalıştığı zaman eserin hitamında Süleyman Nazif halkın arasından sahnenin tam önüne kadar gelip sağ kolunu şefimiz Ali Rifat Çağatay'a doğru uzalarak 'Ali Bey, Ali Bey... Ben sana bir avuç çamur verdim, sen ona hayat verdin.' diye göz yaşlarıyla tebrik ve teşekkür etmişti.

Yeni Postanenin üst katındaki ilk teşekkülü tarihten itibaren ayrıldığım 1961 senesine kadar, İstanbul Radyosunda her türlü neşriyata iştirak ettim. İstanbul Belediye Konservatuarı Türk

Müsikisi İcra Heyetine 1954 senesinde memur tâyin edildim. 1961 senesinde yaş tahdidi dolayısıyla ayrıldım. Konservatuarı intisabımdan duyduğum en büyük zevk, hâtıramda kaldığına göre, Şark Müsiki Cemiyetinde henüz 19 yaşında iken zamanın bülbülü olarak tanıdığım ve birlikte birçok seneler müsiki yapıp konserler verdiğimiz Münir Nurettin Selçuk'la karşı karşıya gelmem olmuştur. Sesini ve müsikisini huşu ile 7 sene doya doya dinledim. Diyebilirim ki, sanat hayatıma onunla başlayıp, onunla sona erdirdim.»

AILECE — Resimlerde, değerli sanatkar Enise Can, eşi ve ablası ile birlikte...

İSTANBUL RADYOSUNDAN SEÇMELER

6 - 7 - 1963

- 13.00-13.20 Muzaffer Birtan
13.45-14.00 Cevdet Çağla - Fulya Akaydın
15.40-16.00 Necmi Rıza Ahiskan
20.40-21.00 Orhan Şener
21.40-22.00 Tülün Korman

7 - 7 - 1963

- 10.00-10.30 Seçtiğiniz şarkılar
14.00-14.30 Beraber şarkılar
15.00-15.15 Feyzi Aslangil
16.15-16.30 Mustafa Kandıralı
20.40-21.00 Nesrin Sipahi
21.30-21.50 Güzide Kasacı

8 - 7 - 1963

- 12.10-12.30 Sadı Hoşses
13.00-13.20 İnci Atalay
18.30-19.00 Radyo Karma Faslı
20.40-21.00 Gülizar Ersel
21.30-22.00 Küçük Koro

9 - 7 - 1963

- 9.00- 9.20 İstanbulun Sesi
12.10-12.30 Sabite Tur Gülerman
13.00-13.20 Ahmet Çağan
17.45-18.00 Nigâr Uluerer
18.30-19.00 Radyo Erkekler Faslı
20.40-21.00 Zeki Müren
21.45-22.00 Salih Dizer

10 - 7 - 1963

- 12.10-12.30 Rahmi Sönmezocak
13.00-13.20 Mefharet Yıldırım
18.30-19.00 Üsküdar Müsiki Cemiyeti
19.40-20.00 Alâeddin Yavaşca
20.30-20.45 Niyazi Sayın - Necdet Yaşar
21.40-22.00 Mülkiye Ecevit

11 - 7 - 1963

- 12.10-12.30 Meliha Yalçın
13.00-13.20 Recep Birgit
13.45-14.00 Muallâ Gökçay
18.30-19.00 Radyo Karma Faslı
19.40-20.00 Cevriye Ceyhun
21.00-21.20 Muzaffer Birtan

12 - 7 - 1963

- 9.00- 9.20 İstanbulun Sesi
13.00-13.20 Tülün Korman
18.30-19.00 Radyo Kadınlar Faslı
19.40-20.00 Afife Ediboğlu
21.30-22.00 Klâsik Koro